«ئۇ كىم ئۈچۈن مۇنارنى مۇكەممەل قىلدى» دەپ سوئال قويۇلغان ئىدى

ئۇيغۇر ئالىمى ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ۋاپات بولغانلىقىنىڭ 1-يىلى خاتىرە يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى

ئۇيغۇر تارىخى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتى ساھەسىدە ئۇزۇن يىللار ئىزچىل ئىلمىي ئىزدىنىش ئېلىپ بارغان تونۇلغان ئالىم ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ۋاپات بولغانلىقىنىڭ 1-يىلى مۇناسىۋىتى بىلەن خاتىرە يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى. يىغىنغا ئالىمنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىشلىگەن ئىلمىي خادىملار، ئوقۇتقۇچىلار ۋە ئوقۇغۇچىلار قاتناشتى. يىغىندا سۆزلىگۈچىلەر ئالىمنىڭ ھاياتى ۋە ئىلمىي پائالىيىتىنى ئەسلەپ، ئۇنىڭ ئۇيغۇر تارىخشۇناسلىقى، تىلشۇناسلىقى ۋە مەدەنىيەت تەتقىقاتى ساھەسىدىكى تۆھپىلىرىنى يۇقىرى باھالىدى.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1926-يىلى ئاقسۇ ۋىلايىتىگە قارىغان ئاقسۇ ناھىيىسىگە قارىشىدىغان بۇلاقبويى يېزىسىدا تۇغۇلغان. ئۇ ياشلىقىدا ئوقۇش پۇرسىتىگە ئېرىشىپ، ئاۋال ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپتە، كېيىن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش كۇرسىدا ئوقۇغان. ئۇ ئۇزۇن يىل ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپى، ئاقسۇ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى قاتارلىق ئورۇنلاردا ئوقۇتقۇچىلىق ۋە تەتقىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇ ئۇيغۇر تارىخى، ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى، قەدىمكى تۈرك يېزىقى ۋە ئۇيغۇر تىلشۇناسلىقى ساھەلىرىدە كۆپلىگەن ئىلمىي ماقالىلەر ئېلان قىلغان.

يىغىندا سۆزلىگەن ئالىملار ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ ئۇيغۇر تارىخى ۋە مەدەنىيىتىنى ئۆگىنىشتىكى ئۇسۇلىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكلىرى بارلىقىنى، ئۇ ئەسەرلىرىدە ئىلمىي ئىزچىللىق، ئېنىق ئىسپات ۋە ئېھتىياتچان خۇلاسە چىقىرىش ئۇسۇلىغا ئەمەل قىلغانلىقىنى تەكىتلىدى. ئالىمنىڭ ئۇيغۇر تارىخىدىكى بەزى مۇرەككەپ مەسىلىلەرگە قارىتا ئوتتۇرىغا قويغان قاراشلىرى ھازىرمۇ ئۇيغۇر تارىخشۇناسلىقىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدىغانلىقى ئېيتىلدى.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى يىغىندا ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئىلىم-پەن بىلەن مۇناسىۋىتىنى ئۈزمىگەنلىكىنى، ئاخىرقى يىللىرىدىمۇ ئەسەرلىرىنى تەكشۈرۈش ۋە قوليازمىلارنى رەتلەش بىلەن شۇغۇللانغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇلار ئالىمنىڭ ئىلمىي مىراسلىرىنى ئەۋلادلارغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن كۆپ تەرەپلىمە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەنلىكىنى بىلدۈردى.

يىغىن ئاخىرىدا ئالىمنىڭ ئىلمىي مىراسلىرىنى ئەسلەش ۋە ئۇنىڭ ئۇيغۇر تارىخى ۋە مەدەنىيىتى ساھەسىدىكى تۆھپىلىرىنى يۇقىرى باھالاش مەقسىتىدە، ئالىمنىڭ ئەسلىمىلىرى ۋە ئىلمىي ماقالىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خاتىرە توپلىمىنى نەشر قىلىش تەشەببۇسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئۇنىڭغا ئالىمنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، شاگىرتلىرى ۋە ئىلمىي خادىملىرى قاتناشتى.

(داۋامى ئىككىنچى بەتتە)

«ئۇ كىم ئۈچۈن مۇنارنى مۇكەممەل قىلدى» دەپ سوئال قويۇلغان ئىدى

(1 - بەتتىن داۋامى)

ئىلمىي ماقالىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خاتىرە توپلىمىنى نەشر قىلىش تەشەببۇسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

ئىككى كۈنلۈك يىغىنغا ۋىلايەت ئىچى ۋە سىرتىدىن كەلگەن 126 نەپەر ئالىم، ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچى قاتناشتى. يىغىنغا 32 نەپەر ئالىم ئىلمىي ماقالە ئەۋەتكەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ماقالىلىرى ئۈچ قىسىمغا ئايرىلىپ، ئىككى كۈن ئىچىدە ئالاھىدە يىغىلىشتا ئوقۇلدى. ئۇيغۇر تارىخى، ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ۋە ئۇيغۇر تىلشۇناسلىقى بويىچە ئۈچ يىغىلىش تەشكىللەنگەن بولۇپ، ھەر بىر يىغىلىشقا بىر ئالىم رىياسەتچىلىك قىلغان. ئۇيغۇر تارىخى يىغىلىشىدا ئالىمنىڭ ئۇيغۇر تارىخىدىكى بەزى مۇرەككەپ مەسىلىلەرگە قارىتا ئوتتۇرىغا قويغان قاراشلىرى ئەتراپلىق مۇنازىرە قىلىنغان.

ئۇيغۇر تارىخى يىغىلىشىدا سۆزلىگۈچىلەر ئالىمنىڭ ئۇيغۇر تارىخىنى ئۆگىنىشتىكى ئۇسۇلىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكلىرى بارلىقىنى، ئۇ ئەسەرلىرىدە ئىلمىي ئىزچىللىق، ئېنىق ئىسپات ۋە ئېھتىياتچان خۇلاسە چىقىرىش ئۇسۇلىغا ئەمەل قىلغانلىقىنى تەكىتلىدى. ئالىمنىڭ ئۇيغۇر تارىخىدىكى بەزى مۇرەككەپ مەسىلىلەرگە قارىتا ئوتتۇرىغا قويغان قاراشلىرى ھازىرمۇ ئۇيغۇر تارىخشۇناسلىقىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدىغانلىقى ئېيتىلدى.

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى يىغىلىشىدا سۆزلىگۈچىلەر ئالىمنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى، قەدىمكى تۈرك يېزىقى ۋە ئۇيغۇر تىلشۇناسلىقى ساھەلىرىدىكى تەتقىقاتلىرىنىڭ ئىلمىي قىممىتى ھەققىدە توختالدى. ئالىمنىڭ بۇ ساھەلەردىكى بەزى ماقالىلىرى ئۇزۇن يىللار ئىلمىي ئىزدىنىشلەرگە يېتەكچىلىك قىلغانلىقى، ھازىرمۇ بۇ ساھەدە ئىزدىنىۋاتقان ياش ئوقۇغۇچىلار ۋە ئوقۇتقۇچىلار ئۈچۈن مۇھىم پايدىلىنىش مەنبەسى بولۇۋاتقانلىقى تەكىتلەندى.

يىغىن ئاخىرىدا ئالىمنىڭ ئىلمىي مىراسلىرىنى ئەسلەش ۋە ئۇنىڭ ئۇيغۇر تارىخى ۋە مەدەنىيىتى ساھەسىدىكى تۆھپىلىرىنى يۇقىرى باھالاش مەقسىتىدە، ئالىمنىڭ ئەسلىمىلىرى ۋە ئىلمىي ماقالىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خاتىرە توپلىمىنى نەشر قىلىش تەشەببۇسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئۇنىڭغا ئالىمنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، شاگىرتلىرى ۋە ئىلمىي خادىملىرى قاتناشتى.

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ 8 نەپەر ئوقۇتقۇچىسى ئۆيگە قايتماي ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلماقتا

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ 8 نەپەر ئوقۇتقۇچىسى ئۆيگە قايتماي ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلماقتا

مۇخبىرىمىز ئابدۇكېرىم ئىسلام

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ 8 نەپەر ئوقۇتقۇچىسى ئۆيگە قايتماي ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلماقتا

مۇخبىرىمىز ئابدۇكېرىم ئىسلام

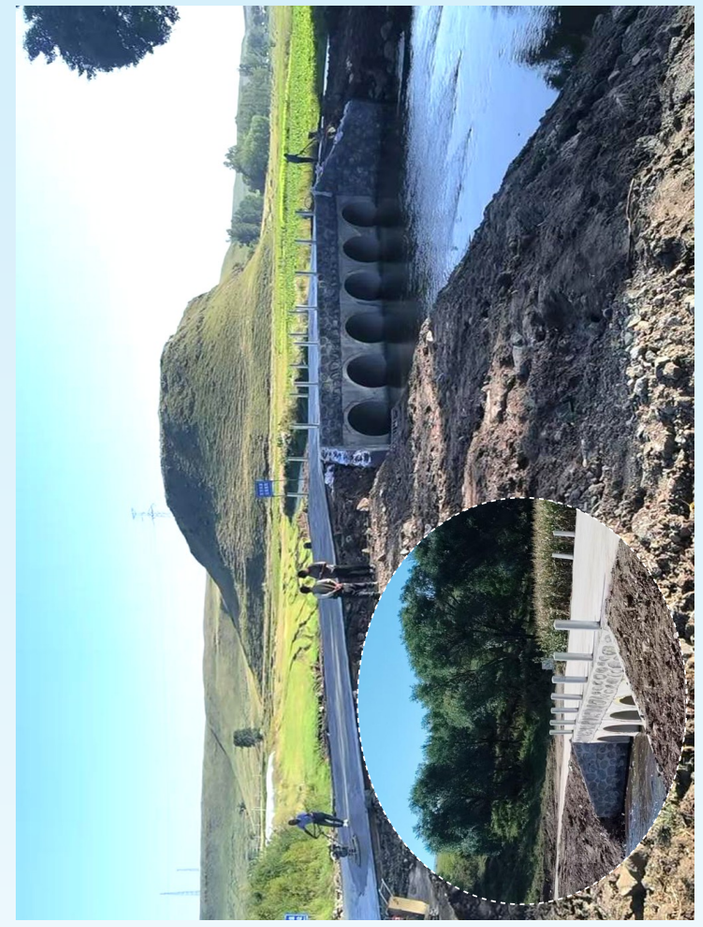

ھەر يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ يېڭى ئوقۇغۇچىلىرى ئوقۇش پۈتۈكىنى ئېلىپ، ئۆز ئۆيىدىن ئايرىلىپ ئاقسۇ شەھىرىگە كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارمۇ بار. ئۇلار ئۈچۈن مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ئۆزلىرىنى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھ قىلىپ تەيىنلەيدۇ. ھەمراھ ئوقۇتقۇچىلار ئۇلارنىڭ ئوقۇش، تۇرمۇش ۋە روھىي ھالىتىگە ئالاقىدار مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىدۇ.

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ مۇدىرى ئابدۇرېشىت ئىمىن مۇخبىرىمىزغا ئېيتقاندا، مەكتەپتە ھازىر 15 سىنىپ ۋە جەمئىي 560 ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ 128 نەپىرى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلار ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۇزاق يېزا-قىشلاقلاردىن كەلگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ ئوقۇش ۋە تۇرمۇش جەھەتتە ئالاھىدە ئېھتىياجلىرى بارلىقىنى ئېيتتى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلار ئۆيىدىن ئايرىلىپ شەھەرگە كەلگەندە، ئۇلار ئۈچۈن يېڭى مۇھىت ۋە يېڭى ئۇسۇلدىكى ھاياتقا ماسلىشىش ئاسان ئەمەس. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆيىنى ئويلاپ كۆپ يىغلايدۇ، بەزىلىرى ئۆگىنىشكە ئىشتىياقى بولسىمۇ، ئۆزىنى يالغۇز ھېس قىلىدۇ. شۇڭا بىز ئۇلارغا پەقەت ئوقۇتقۇچى بولۇپلا قالماي، يەنە ئاتا-ئانىدەك ئەستايىدىل قارايمىز.»

ئۇنىڭ سۆزىگە قارىغاندا، مەكتەپ ھازىرقى ئوقۇش مەزگىلىدە ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلىدىغان 8 نەپەر ئوقۇتقۇچى تەيىنلىگەن. ھەمراھ ئوقۇتقۇچىلار ئۇلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشى، ئۆگىنىشى، ئۆي بىلەن ئالاقىسى ۋە روھىي ھالىتىگە دىققەت قىلىدۇ. ئۇلار ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆي بىلەن تېلېفون ئارقىلىق ئالاقە قىلىشىغا ياردەملىشىپلا قالماي، يەنە ئۇلارنىڭ ئۆزىنى باشقۇرۇش ئىقتىدارىنى ئاستا-ئاستا ئۆستۈرۈشىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ. ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: «بەزى ئوقۇغۇچىلار ئۆيىنى ئويلاپ كېچىسى ئۇخلىيالمايدۇ. بىز ئۇلارغا ئىسسىق تاماق ئېتىپ بېرىپ، ئۇلار بىلەن پاراڭلىشىپ، ئۇلارنى ئاستا-ئاستا ئۆگىنىش ۋە تۇرمۇشقا ماسلاشتۇرىمىز.»

مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلىش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئوقۇش ۋە تۇرمۇش جەھەتتىكى ئېھتىياجلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا چۈشىنىپ يېتىش ئۈچۈن ئالاھىدە ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش گۇرۇپپىسى قۇرغان. ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش گۇرۇپپىسىدا ھەر كۈنى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش ئەھۋالى، روھىي ھالىتى ۋە ئۆي بىلەن ئالاقىسى ھەققىدە قىسقا خاتىرە يېزىلىدۇ. ئەگەر بىرەر ئوقۇغۇچىدا ئۆزگىرىش بايقالسا، ئوقۇتقۇچىلار دەرھال ئۇنىڭ بىلەن سۆھبەتلىشىدۇ ياكى ئۇنىڭ ئائىلىسى بىلەن ئالاقىلىشىدۇ.

ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتى كەسپىدە ئوقۇۋاتقان 2-يىللىق ئوقۇغۇچى ئەلنۇر ئابدۇللا ئۆزىنىڭ ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچى ئىكەنلىكىنى، ئۆي بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلگەندە ئۆزىنى ناھايىتى يالغۇز ھېس قىلغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ئۆيدىن ئايرىلىپ مەكتەپكە كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە ئۆزۈمنى ناھايىتى يالغۇز ھېس قىلاتتىم. ئوقۇتقۇچىلىرىمىز ئۆزلىرىنى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھ قىلىپ تەيىنلىگەندىن كېيىن، ئۇلار ھەر كۈنى ئۆگىنىشىمىز ۋە تۇرمۇشىمىزغا ئالاقىدار مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىدۇ. ھازىر ئۆزۈمنى ئۆيدىكىدەك ئىسسىق ھېس قىلىۋاتىمەن.»

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلار تەربىيەلەش مەكتىپىنىڭ مۇدىرى ئابدۇرېشىت ئىمىن مۇخبىرىمىزغا ئېيتقاندا، مەكتەپتە ھازىر 15 سىنىپ ۋە جەمئىي 560 ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ 128 نەپىرى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلار ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۇزاق يېزا-قىشلاقلاردىن كەلگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ ئوقۇش ۋە تۇرمۇش جەھەتتە ئالاھىدە ئېھتىياجلىرى بارلىقىنى ئېيتتى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلار ئۆيىدىن ئايرىلىپ شەھەرگە كەلگەندە، ئۇلار ئۈچۈن يېڭى مۇھىت ۋە يېڭى ئۇسۇلدىكى ھاياتقا ماسلىشىش ئاسان ئەمەس. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆيىنى ئويلاپ كۆپ يىغلايدۇ، بەزىلىرى ئۆگىنىشكە ئىشتىياقى بولسىمۇ، ئۆزىنى يالغۇز ھېس قىلىدۇ. شۇڭا بىز ئۇلارغا پەقەت ئوقۇتقۇچى بولۇپلا قالماي، يەنە ئاتا-ئانىدەك ئەستايىدىل قارايمىز.»

مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھلىق قىلىش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئوقۇش ۋە تۇرمۇش جەھەتتىكى ئېھتىياجلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا چۈشىنىپ يېتىش ئۈچۈن ئالاھىدە ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش گۇرۇپپىسى قۇرغان. ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش گۇرۇپپىسىدا ھەر كۈنى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش ئەھۋالى، روھىي ھالىتى ۋە ئۆي بىلەن ئالاقىسى ھەققىدە قىسقا خاتىرە يېزىلىدۇ. ئەگەر بىرەر ئوقۇغۇچىدا ئۆزگىرىش بايقالسا، ئوقۇتقۇچىلار دەرھال ئۇنىڭ بىلەن سۆھبەتلىشىدۇ ياكى ئۇنىڭ ئائىلىسى بىلەن ئالاقىلىشىدۇ.

ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتى كەسپىدە ئوقۇۋاتقان 2-يىللىق ئوقۇغۇچى ئەلنۇر ئابدۇللا ئۆزىنىڭ ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچى ئىكەنلىكىنى، ئۆي بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلگەندە ئۆزىنى ناھايىتى يالغۇز ھېس قىلغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ئۆيدىن ئايرىلىپ مەكتەپكە كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە ئۆزۈمنى ناھايىتى يالغۇز ھېس قىلاتتىم. ئوقۇتقۇچىلىرىمىز ئۆزلىرىنى ئۆلۈم-يېتىم ئوقۇغۇچىلارغا ھەمراھ قىلىپ تەيىنلىگەندىن كېيىن، ئۇلار ھەر كۈنى ئۆگىنىشىمىز ۋە تۇرمۇشىمىزغا ئالاقىدار مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىدۇ. ھازىر ئۆزۈمنى ئۆيدىكىدەك ئىسسىق ھېس قىلىۋاتىمەن.»

ئىدارە
باشلىق: مەمەتجان ئابدۇللا
مەسئۇل مۇھەررى: ئابدۇقادىر ئىلھام
مۇھەررلەر: نۇرمۇھەممەد ئەسقەر، ئايشەم ئۆمەر
تېخنىكا: ئەلىشىر ھاشىم
ئادرېس: قۇياش گېزىتخانا ئۆمىلەش يولى، 12-نومۇر
تېلېفون: 0991-4502188
ئېلخەت: quyash@xjmail.com